

Raz Jalovca

Sorodnik dolomitskih razov

✍ in 📷 Urban Golob

Izstopni previs v Razu Jalovca

Za marsikoga je Jalovec zaradi svoje oblike najlepša slovenska gora in nekateri ga primerjajo z diamantom. Za te drage kamne so značilni med drugim tudi ostri robovi in Jalovec – če ga pogledamo iz Tamarja – takšen izrazit rob prav gotovo ima. To je severovzhodni raz.

Zgodbe s srečnim koncem

Zaradi svojih strmih pobočij se je Jalovec dolgo časa upiral prvemu vzponu na njegov vrh, toda strme stene so kar klicale plezalce, da potipajo njegovo skalo. Prvi, ki je uspel preplezati Jalovec iz Tamarja, je bil Ferdinand Horn. Davnega leta 1909 se je napotil pod njegovo SV steno, vstopil vanjo in se hitro znašel na Kegljišču, gručnati terasi kakšnih 200 metrov nad vstopom. Razčlembe in najlažji prehodi so ga vodili proti levi, čeprav mu je pogled gotovo uhajal tudi proti desni na strm in izpostavljen raz. Menda ga je lovilo slabo vreme in kar naenkrat se je znašel pod ogromnimi črnimi previsi tik pod robom stene, kjer je že izgledalo, da se je njegova tura končala v slepi ulici. Seveda je bil sestop po »dobri trojki« takrat vrhunsko dejanje in že zato se je Horn malo bolje razgledal naokoli ter – odkril okno, ki mu je omogočilo varen in hiter prehod na Streho, položnejši teren, po katerem se je povzpел do vrha in še pred nevihto začel sestopati v dolino.

Na naslednji pomemben vzpon v Jalovčevih stenah je bilo treba čakati 23 let. Vseskozi pa se je vedelo, da je SV raz najbolj zaželena smer. Leta 1932 sta pod njega prišla France Ogrin in Igor Omersa. Plezala sta do Kegljišča po Hornovi smeri, nadaljevala po razu, nato zavila v severno steno. V njej se je njun prvi

poskus s hudo dolgim, 30-metrskim padcem Igorja Omerse, tudi končal. Poškodbe niso bile tragične, čeprav prebita glava, polomljena rebra, potolčene roke in posneta koža na hrbtu niso ravno prijetne stvari. Kasneje sta vzpon končala po severni steni, tako da se njuna smer drži raza samo v prvih raztežajih nad Kegljščem. S tem sta opravila enega izmed najtežjih vzponov slovenskih plezalcev do tedaj.

To je bil do tistega časa tudi eden redkih, če že ne edini pomemben slovenski vzpon na Jalovec, saj so pomembnejša dejanja na gori opravili tujci, ki so se podpisali že pod prvi vzpon nanjo. Leta 1875 se je na Jalovec prvi povzpел Karl Wurmb v spremstvu domačih vodnikov Černute in Strgulca, vzpon pa so opravili iz Koritnice. Prvi zimski vzpon je opravil Julius Kugy. V novem, 20. stoletju so pozimi stali na vrhu Kugy, Bolattio, Kramar in vodnik Jože Komac. Toda sestop bi se kmalu končal tragično. Enemu izmed klientov je spodrsnilo in s seboj je potegnil še druga dva. Može so se lahko zahvalili samo Komačevi prisebnosti, da jih je zadržal in preprečil pravo tragedijo.

Zgodba o uspešnem vzponu

Tako je prišlo leto 1934 in pod Jalovcem so se spet pojavili tujci. No, ne čisto »pravi«, ampak »napol naši«. Raz Jalovca je padel v oči tudi Emiliu Comiciju, Tržačanu in prijatelju Slovencev, s katerimi je tudi plezal. Spomnimo se samo smeri, ki sta jo v severni steni Briceljka preplezala z Jožetom Cesarjem ali pa njegovo znano spodbujanje Jože Čopa, da naj vendarle poskusi preplezati osrednji steber v triglavski steni: »Oštja, Joža, ga moraš provare! Ma ga poškuši! Ga pridiš, ga vidiš, ga greš al ga ne greš!« V času, ko je stal pod Jalovcem, je bil Comici že uveljavljen dolomitski plezalec. Samo leto pred tem je skupaj z bratom Dimai preplezal severno steno velike Cine in ker sta ga brata kasneje obtožila, da je pri prvenstvenem vzponu omagal, je tri leta kasneje isto smer preplezal popolnoma sam in to v treh urah!

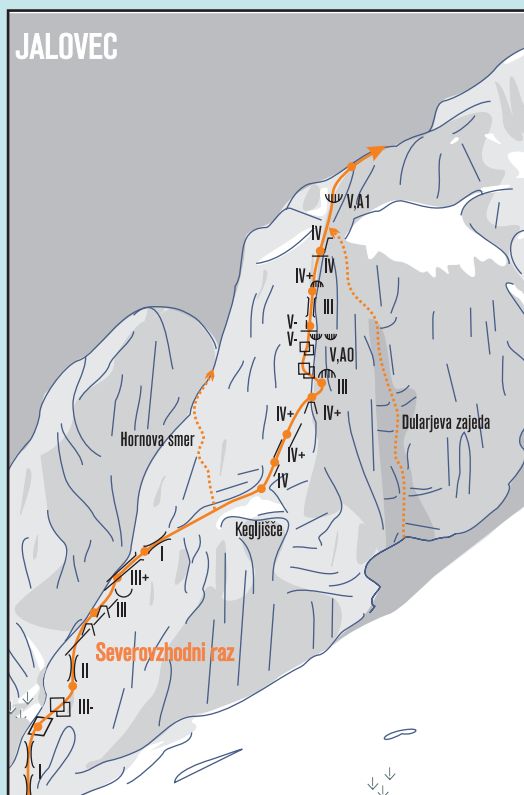
Toda tokrat je Comici vstopil v Jalovčev raz z Ido Mally, Ano Escher iz Tržiča in z Jožetom Lipovcem. Sledili so smeri Ogrina in Omerse do lope v severni steni in nato čez strme plosče z

Bele plosče v Comicijevi prečnici

odlično kamnino speljali smer nazaj na raz, ki so se ga držali vse do vrha. Na najtežje mesto so naleteli tik pred koncem. Prav izstopni previs je najzahtevnejši v vsej smeri, toda danes je bogato opremljen s klini in tudi oprimki za današnje trenirane roke sploh niso tako slabi, je pa previs zelo izpostavljen in zračen. Samo skobacati se je še treba čezenj, potem pa roke služijo le še za občasno oporo pri hoji po Jalovčevi strehi do vrha.

Toda Comici ni bil edini od slavnih tujih alpinistov, ki so obiskali Raz Jalovca. V navezi z Alešem Kunaverjem se je čezenj povzpел tudi

sam Hermann Buhl. Aleševi zapisi govorijo o slabem vremenu in snegu. Noč pred vzponom je sneg pobelil Jalovec in okoliške hribe, snežnih ploh pa sta bila plezalca deležna tudi med vzponom in sestopom. Menda je Buhl tiho pripomnil: »Bila je odlična in lepa zimska tura!« Toda vsaj govorilo se je, da to ni bila edina Buhlova sodba o plezariji v naših gorah. Očitno je pričakoval boljše skalo in tako naj bi omenil tudi nekakšen »kamnolom«. Čeprav za naše razmere skala v Razu sploh ni slaba, pa se z dolomitskimi razliki lahko Jalovčev primerja le z drzno obliko.

Zgodba o filmskih padcih

Lepa linija smeri, predvsem pa slikovitost plezanja in prehodov, so bili verjetno glavni razlogi, da so leta 1959 v Razu posneli tudi alpinistični film. Glavna igralka sta bila Franci Savenc in Janez Zupančič, snemalec je bil Viki Pogačar, pod režijo pa se je podpisal Mirko Mahnič. Snemali so devet dni, bazo pa so imeli pri velikih balvanih na Kotovem sedlu. Ko je bilo snemanje

že končano – snemalec je ravno pospravil kame-ro – se je zgodil še padec. Savenc je kot drugi v navezi padel in ker ga Zupančič v lažjem svetu nad previsom ni več ustrezno varoval, je zanihal čez ves previs. »Obvisel sem v zraku in se vr-tel. Gledal sem po pobočjih Kotovega sedla, ... pa spet steno ... dva- ali trikrat, preden sem us-pel zanihati in z nogo oziroma čevljem zatakni-ti skalo, da sem se potegnil do oprijema ... Med-tem je zgoraj naveza, ki je plezala pred nama, že bila pri Janezu, fiksirali so vrh in čez čas sem zlezal ob pomoči lestvic, ki so mi jih spustili z vrha, spet čez previs,« pripoveduje Franci Sa-venc.

Menda je bilo snemalcu še kako žal za že pospravljeno kamero, a zamisel o popestritvi scenarija je bila prava: »In sem padal, ne vem več kolikokrat, na enem od balvanov v Tamarju. Bil sem ves moder okoli pasu, saj takrat še ni-smo imeli plezalnih pasov,« se spominja Savenc. Padec je tako še dodal k dramatičnosti filma, ki so jo sicer pričarali tudi z dimnimi baklami, da so dobili »umetno meglo«. Film so premierno predvajali na občnem zboru Akademskega al-pinističnega odseka, ki je prav zaradi tega doživel množično udeležbo – zbralo se je kar 300 ljudi.

Žalostna zgodba in obletnice

Raz Jalovca pa je povezan z Akademskim AO tudi zaradi zelo žalostne zgodbe. Vremenski preobrat in pravo neurje je leta 1950 visoko v smeri presenetilo trojno navezo, ki so jo sestavljali mladi plezalci Igor Kovačič, Stanko Tomi-nec in Franc Vavpotič. Vsi so umrli v takratnem neurju. V njihov spomin člani Akademskega AO še danes vsako leto pripravijo srečanje VTK v Tamarju in znamenito dirko »okrog kola«.

Piše se leto 2004 in Raz Jalovca – no, vsaj Co-micijeva varianta – letos praznuje 70-letnico. Ne pozabimo, da isti jubilej praznuje tudi bližnji Ašenbrener v Travniku. In ko smo že pri obletnicah: petdeset pomladi šteje tudi Rume-na zajeda v Koglu. Zadnji dve smeri povezuje ime Milana Schare, ki je Rumeno zajedo preple-zal v prvenstvenem vzponu, čez Ašenbrenerja pa je opravil prvi solo vzpon. Ima morda gos-pod Schara kakšno zanimivo dogodivščino tudi iz Raza Jalovca? ●